

SOSYAL İÇERME

SENEX İNSAN
HAKLARI DİZİSİ

02

Türkiye'de Yaşlıların
Toplumsal Yaşama Katılımı

SOSYAL İÇERME

SENEX İNSAN
HAKLARI DİZİSİ

02

Türkiye'de Yaşlıların Toplumsal Yaşama Katılımı

BM OEWG13 İÇİN
SOMUT KATKI
2023

ÖZGÜR ARUN • BANU K. ARUN

Sosyal İçerme: Türkiye'de Yaşlıların Toplumsal Yaşama Katılımı

Yazarlar

Özgür Arun ve Banu K. Arun

Tasarım

senex/PUB

Çeviri

Deniz Türker

Birinci Baskı • Nisan 2023

ISBN • 978-625-6936-11-9

Yaşlanma alışmaları Derneği Yayınları

Yayıncı Sertifika No: 52077

www.senex.org.tr

Tel: 0 (530) 2017 242

E-posta: info@senex.org.tr

“Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Senex: Yaşlanma alışmaları Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”

Kaynak göstermek için:

Arun, . ve Karademir Arun, B., (2023). *Sosyal İçerme: Türkiye'de Yaşlıların Toplumsal Yaşama Katılımı*. Yaşlanma alışmaları Derneği Yayınları

Tüm hakları Senex: Yaşlanma alışmaları Derneği'ne aittir. Kaynak göstermek koşuluyla bilimsel çalışmalarda kullanılabilir. Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz, basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

iÇİNDEKİLER

1

Giriş

2

Ulusal Yasa ve Politika
Çerçevesi

3

Eşitlik

4

Dışlama ya da Kapsayıcılık

5

Aşamalı Gerçekleştirme

6

Ek Belge:
Türkiye'nin Resmi Raporu

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 2023 yılı Ocak ayının başlarında özel bir çağrı yayınlandı. Bu çağrı yaşlıların sosyal katılımına odaklanıyordu.

BM Yaşlanma Çalışmaları Grubu (OEWG) 3-6 Nisan 2023 tarihlerinde gerçekleştirilecek tartışmalara üye ülkeleri, sivil toplum örgütlerini ve ilgilileri davet etmişti. Yaşlıların sosyal katılımları odağında üye ülkelerin, sivil toplum örgütlerinin ve ilgililerin verecekleri somut katkılar OEWG 13. buluşmasında tartışılacaktı. Böylece, yaşlıların insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi hedefleniyordu.

Bu çağrıdan haberdar olduğumuzda yaşlıların toplumsal yaşama etkin katılımlarıyla ilgili Türkiye'de ne tür uygulamalar, yasal düzenlemeler ve politika çerçeveleri olduğunu merak etmiştik. Yaşlılar ayrımcılığa uğramadan toplumsal yaşamda yer alabiliyorlar mı? Yasal düzenlemeler ile politika çerçevelerini oluşturmak ve uygulamak üzere çalışan profesyonellere yönelik yaşlı hakları ve yaş ayrımcılığıyla ilgili herhangi bir eğitim verildi mi?

Merkezi ve yerel yönetimler toplumsal hayata etkin katılımları için yaşlılara alan açıyor mu? Yaşlıların ayrımcılığa uğramadan toplumsal yaşamın her alanında var olabilmesi için mevcut kaynaklar nasıl kullanılıyor? Bu kitapta tüm bu sorular özelinde rafine bir tartışmayı bulabileceksiniz.

BM'nin çağrısına yanıt vermek üzere gerçekleştirdiğimiz araştırma Türkiye'de yaşlıların toplumsal yaşama katılımları sırasında karşılaştıkları zorlukları ele almamızı sağladı.

Bununla birlikte sorumlu kurumların herhangi bir stratejiyi, politikayı ve uygulamayı neden geliştiremediğini de daha iyi anlayabiliyoruz; Türkiye'nin resmi istatistik programı içinde eşitlik verileri bulunmuyor. Yasal çerçevedeki boşluklar kadar sosyal içerme odağında bir veri kaynağının olmayışı bizi çok şaşırttı. Bu kitapta sunduğumuz tartışmaların sizleri de şaşırtmasını dileriz.

Araştırmamız sırasında destek veren kişilere ve kurumlara teşekkür ediyoruz. Sevgili Adem Arkadaş-Thibert, ağrı ile ilgili bizi bilgilendirirken BM'ye sunduğumuz raporu okuyup önerilerini paylaştı. Senex: Yaşlanma alışmaları Derneği'nin Kuzey Amerika temsilcisi ve Türkiye'de yaşlanma hakkında nitelikli zmleneleri olan Jason K. Holdsworth bu kitabı okuyup titizlikle gözden geçirdi. Her birine eşsiz katkıları için teşekkür ediyoruz.

Hem araştırmamız sırasında hem de kitap olarak tasarlanarak yaygınlaştırılması sürecinde Etkiniz Avrupa Birliği Programı destek sundu. Araştırmamızla yakından ilgilenen Etkiniz uzmanlarına destekleri için bir kere daha teşekkür etmek istiyoruz.

Bu kitaptaki tartişmalarımızın, araştırmacıların yanında üç ana aktöre daha ulaşmasını umuyoruz; politika yapıcılar, yerel yönetim uzmanları ve hak savunucuları. Yaşlıların etkin biçimde haklarından yararlanmalarını sağlamak için bu üç aktörün insan hakları temelli bir yaklaşımı anaakımlaştırması gerekiyor. Bunu yapabilecek nitelikte rafine bir tartişmayı onlara sunmuş olmayı diliyoruz.

Özgür Arun ve Banu K. Arun

1

GİRİŞ

Giriş

BM Yaşlanma Çalışmaları Grubu (OEWG) 3-6 Nisan 2023 tarihinde gerçekleşecek 13. buluşmasında tartışmak üzere Yaşlıların Sosyal Katılımları odağında somut katkıları talep etti.

Üye ülkelerin, ulusal insan hakları kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve ilgili diğer tarafların sunacağı somut katkılar bu toplantıda yaşlıların haklarının korunması ve güçlendirilmesi amacıyla değerlendirilecekti.

Yaşlıların sosyal katılımı odağındaki bu özel çağrı 4 ana sorudan oluşmakta. İlgili tüm taraflarca sunulacak somut katkılarda bu başlıklardaki tüm sorular yanıtlanmalı. Türkiye'den hükümetin yanıtının yanında, sivil toplum alanında sadece Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği BM'nin çağrısına karşılık verdi. Bu kitap içinde sonraki bölümlerde, BM Yaşlanma Çalışmaları Grubu başkanlığı tarafından talep edilen 4 temel soruya ilişkin Senex uzmanlarının hazırladığı analitik değerlendirmeleri bulacaksınız.

Türkiye'de yaşlıların sosyal katılımı başlığındaki değerlendirmelerin tamamı kanıta dayalı olarak ele alındı, tartışıldı ve yorumlandı.

Tüm sorulara ilişkin yanıtlar içinde yer alan yasal çerçeveye, politika belgelerine ve stratejik dokümanlara son bölümde sunulan bağlantılar aracılığıyla erişilebilir.

BM-OEWG'nin yaşlıların sosyal katılımı başlığındaki çağrısına hükümetlerin yanında sivil toplum örgütlerinin de katkı vermesi oldukça önemli. Böylece hem kanıta dayalı somut katkıları öğrenmek hem de yasal olanla uygulanan arasındaki boşluğu görmek mümkün. Bu bakımdan hükümetlerin verdiği yanıtların yanında sivil toplumun analitik raporlarını da koyarak karşılaştırmalı okuma yapmak gerekiyor.

İlgililerin karşılaştırmalı okumayı yapabilmesi için bu kitabın son bölümünde Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen sunulan resmi rapor da yer alıyor. Türkiye'nin resmi raporu BM'ye sunulduğu biçimiyle herhangi bir değişiklik yapılmadan kitaba eklenmiştir.

Türkiye'nin resmi yanıtını diğer devletlerin raporlarıyla ve sivil toplumun katkılarıyla karşılaştırmalı okuyunca paradigma farkını anlamak kolay. Temenniler ve iyi dilekler ile somut öneriler ve geleceğe ilişkin kapsayıcı vizyon arasındaki fark kavranabilir. Toplumsal cinsiyeti ana akımlaştıramayan, toplumsal sınıfın şaşmaz belirleyiciliğini fark edemeyen yaklaşımlar eşitlikçi de olamaz.

Ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde yaşlı haklarının güçlenmesi için temel yapısal ilkenin eşitlik üzerine kurulu olduğu unutulmamalı.

Eşitlik verileriyle geliştirmiş politikaları uygulayacak ana aktörlerden birisi de merkezi ve yerel yönetimler olacak. Kentleri güvenli, kapsayıcı, dayanıklı ve sürdürülebilir kılabilmek için merkezi ve yerel yönetimlerin ana aktörler olması kaçınılmaz. Kapsayıcı ve katılımcı yerel yönetimler sosyal içermeyi sağlayabilecek adımları atabilir. Bununla birlikte, yoksulluğu törpülemek, her tür ayrımcılığın hakkında gelebilmek için eşitliği tesis etmek merkezi yönetimlerin de temel sorumluluğu.

Bu kitap kapsamındaki tartışmaların yönetimlere sorumluluklarını hatırlatırken yaşlanma çalışmaları alanında politika geliştirenlere, uygulayanlara ve hak savunucularına bilgi ve kavrayış sunmasını hedefliyoruz. BM nezdinde sürdürülen tüm tartışmaların uluslararası bir yaşlı hakları sözleşmesi için haberci olmasını umuyoruz.

2

ULUSAL YASA VE POLİTİKA

ÇERÇEVESİ

Ülkenizde cinsiyetleri, engellilik durumları, ırkları, etnik kökenleri, sosyal kökenleri, inançları, ekonomik durumları veya diğer statüleri nedeniyle ötekileştirilen yaşlılara yönelik açık biçimde belirlenmiş yasal hükümler, politika çerçeveleri ve/veya tedbirler nelerdir? (Bu soru kapsamında, kadınlar, engelliler, göçmenler, azınlıklar, evsizler gibi ötekileştirilmiş toplumsal kesimlere yönelik yasa ve politika çerçevesi içinde yaşlılar tartışılabileceği gibi doğrudan yaşlılara yönelik yasa ve politika çerçevesi içinde bu toplumsal kesimler de ele alınabilir.)

Türkiye Anayasa'sında ilk maddelerden başlayarak kanun önünde eşitlik ilkesinden bahsedilmekte. Sosyal ve ekonomik açıdan incinebilir kesimler arasında sayılan yaşlıların hakları hukuki hükümler ile garanti altına alınmış. Örneğin Anayasa'nın 61. maddesi desteğe ihtiyaç duyan yaşlı insanlara sağlanacak hakların kanunla düzenlenebileceğine vurgu yapar¹:

Nitekim iş kanunlarına², ticari faaliyetlere³, tüketici haklarına⁴, haberleşme hakkına, kent idaresine ilişkin kanunların tamamında eksiksiz biçimde incinebilir yaşlıların sosyal, ekonomik ve kültürel yaşama katılımının sağlanmasına yönelik yasal hükümler sunulmakta. Örneğin perakende ticaretin düzenlenmesi⁵ hakkında

Sosyal ve ekonomik açıdan incinebilir kesimler arasında sayılan yaşlıların hakları hukuki hükümler ile garanti altına alınmış.

Fotoğraf 1. Büyükanne ve Torun
Kaynak: Senex | Yaşlanma Çalışmaları Derneği

çıkarılan kanunda alış-veriş merkezlerinin ortak kullanım alanları düzenlenirken yaşlı insanların da dikkate alınması gerektiği vurgulanır (madde 11). Tüketicinin korunmasına ilişkin kanun⁶ yaşlıların da içinde sayıldığı incinebilir kesimlerin deneyim ve bilgi noksanlıklarını istismar eden, güvenliğini tehdit eden ve kamusal yaşama sağlıklı katılımını engelleyen ticari reklamların yapılamayacağına hükmeder (madde 61). Haberleşme hakkına ilişkin kanunda⁷ da yaşlıların bilgi ve haber alma hakkının garanti altına alındığı açıkça belirtilir (madde 4).

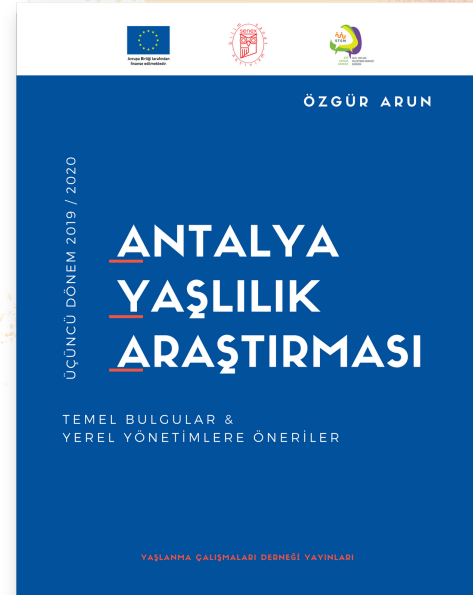
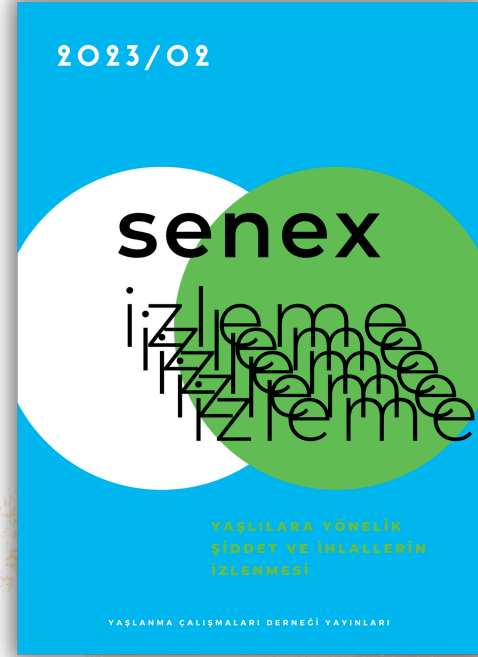
Ne var ki, yaş ayrımcılığını yıkıcı biçimde yaşayan yaşlılar için alınan etkin bir önlem veya yasal düzenleme bulunmamakta. Yaşlılar dışlanan ya da ötekileştirilen kesimler içinde de görülmemekte. Yaşlılar, kanunlar, yönetmelikler ve yönergeler gibi yazılı kurallar içerisinde 'homojen ve muhtaç' bir toplumsal kesim olarak ele alınmakta.

**Yaşlılar,
kanunlar,
yönetmelikler
ve yönergeler
gibi yazılı
kurallar
içerisinde
'homojen ve
muhtaç' bir
toplumsal
kesim olarak
ele alınmakta.**

Sayılan tüm hukuki hükümlere karşın yaşlıların kimlikleriyle ve otantik sesleriyle kamusal alanlarda var olmalarının önündeki engeller varlığını sürdürmektedir. Sosyal, ekonomik ve kültürel yaşama katılmaları önündeki engeller nedeniyle hak ihlaline uğramaktadırlar. Örneğin Senex İzleme: Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İhlallerin İzlenmesi⁸ araştırmasında yaşlı insanların toplu taşıma hizmetini kullanmaları engellendiği için çalışma haklarını kullanamadıkları, sağlık bakım haklarına erişemedikleri ve kamusal alanlarda var olmalarının da engellendiği tespit edilmekte.

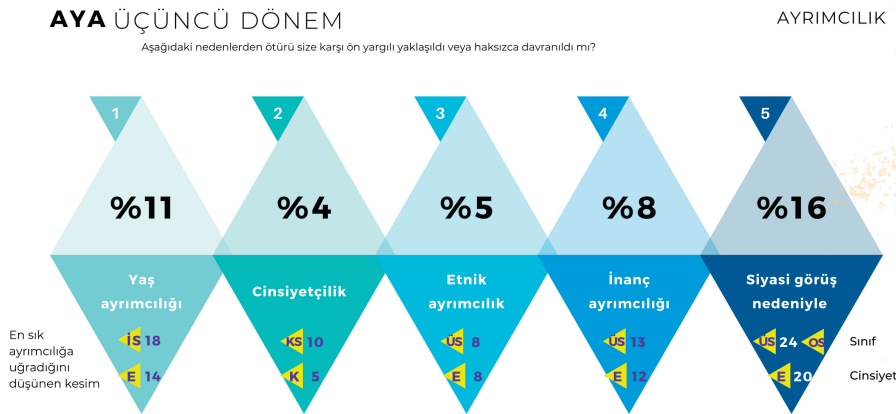
Senex İzleme araştırmasının tespit ettiği güncel hak ihlali vakalarının birisinde Antalya’da yaşayan yaşlı insanlar toplu taşıma hizmeti sunan otobüslerin kendilerini görünce durmadıklarını bildirmektedirler. “Bastonumu görünce otobüsler durmuyor” diyen engelli yaşlıların tüm yasal düzenlemelere karşın sosyal yaşama katılım hakları engellenmekte.

Bir başka güncel yaşlılık araştırması olan Antalya Yaşlılık Araştırması⁹ (AYA), yaşlı insanların yaş ayrımcılığı nedeniyle kenti kullanma haklarının ihlal edildiğini tespit ediyor. AYA’nın 2013 yılındaki verilerinde yaş ayrımcılığının %4, 2016 yılında %7 ve son gerçekleştirildiği 2020 yılında ise %11’e yükseldiği görülmekte. Bunun yanında yaşlılar sosyal yaşama katılımları sırasında karşılaştıkları önyargıları ve haksız davranışları bildirmektedirler. Örneğin, cinsiyetçilik (%4), etnik ayrımcılık (%5), inanç ayrımcılığı (%8) ve siyasi

görüşleri nedeniyle (%16) ayrımcılığa uğradıklarını, kendilerine karşı haksızca davranıldığını dile getirmektedirler.

Yoksulluk riski altında yaşayan yaşlılar ise daha fazla marjinalleştirilmekte. AYA, yoksul yaşlılar arasında etnik ayrımcılığın %8'e, cinsiyetçiliğin %10'a, inanç ayrımcılığının %13'e, yaş ayrımcılığının %18'e ve siyasi görüşleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayanların oranının ise %24'e yükseldiğine işaret ediyor. Oysa Türkiye'nin temel kalkınma stratejisini belirleyen ve 2019 ile 2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planı'nda¹⁰ sosyal dışlanma riski altındaki kesimlerin sosyal ve ekonomik yaşama katılmaları, yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, gelir dağılımlarının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması temel amaç olarak belirlenmiş (madde 624). Türkiye'nin gelecek 5 yıllık dönemde sosyal ve ekonomik kalkınmaya ilişkin gerçekçi hedefleri koyarak, sivil toplumu ve uluslararası işbirliklerini güçlendirip, hedeflerini kapsayıcı biçimde uygulaması yaşlıların ve aynı zamanda yaşlanan insanların da haklarının gerçekleşmesini sağlayabilir.

Şekil 1: Yaşlılara Yönelik Çoklu Ayrımcılıklar
Kaynak: Antalya Yaşlılık Araştırması⁹

3

EŞİTLİK

Ülkenizde istihdam, eğitim, sağlık ve bakım hizmetleriyle finansal ürünlere erişimde yaşlıların topluma tam ve eşit katılımını engelleyen hangi yasal yaş sınırları mevcut?

Devlet memurları kanununa¹ göre kamuda istihdam edilmek için üst yaş sınırı aranmaz (40 madde). Ancak hakim ve savcı sınıfında olanlar ile subay ve astsubaylar bu kanunun hükümlerine dahil edilmemekte. Ayrıca özel sektörde istihdam edilebilmek için yasal yaş şartı olmamakla birlikte, uygulamada sektöre ve eğitim düzeyine göre istihdam yaşı değişiklik gösterir. Bir mesleğe giriş şartlarını belirleyen meslek kanunları da bulunabilir. Örneğin noter olabilmek için 40 yaşını aşmamak² şartı bulunur (madde 7).

Eğitim alanında bilgi, beceri ve yetkinlikleri geliştirmek amacıyla yaşlılara yaşam boyu öğrenme olanakları sunulmakta. Bu konuda merkezi hükümete bağlı taşra teşkilatı, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri tarafından kurslar düzenlenir.

Ayrıca son 10 yıl içinde yayınlanan üç afa birlikte yüksek öğretim alanından ayrılmış kişiler için yaş sınırı olmaksızın yüksek öğrenimlerine kaldıkları yerden devam etme hakları sunulmuştur.

Bunların yanısıra yaşlıların finansal ürünler ile hizmetlerden yararlanmaları önünde yasal

Özel sektörde istihdam edilebilmek için yasal yaş şartı olmamakla birlikte, uygulamada sektöre ve eğitim düzeyine göre istihdam yaşı değişiklik gösterir.

bir takım engeller bulunmamaktadır. Ancak bankacılık sektöründe bilhassa krediler ve özel sağlık sigortası için üst yaş sınırı uygulanır. Genel olarak 60 yaş üst yaş sınırı olarak kabul edilerek, kredi verilmesi ya da sağlık sigortası yapılması kısıtlanmakta. Tamamlayıcı sağlık sigortalarında özellikle 60 yaş üst sınır olarak kabul edilmekte. 60 yaşın üzerindeki insanlara ancak özel şartlarla kredi sunulabilmekte ya da sigorta primleri daha yüksek olarak belirlenmekte.

Sağlık bakım alanında ise sağlık hizmetlerine erişim sırasında yasal olarak bir üst yaş sınırı bulunmaz. Öte yandan uygulamada yaş sınırları uygulanır. Örneğin, huzurevine kabul edilme şartı olarak 60 yaş¹³ yaşlı aylığını alabilmek için 65 yaşı doldurmuş olmak¹⁴ gerekmektedir.

**Bankacılık
sektöründe
bilhassa krediler
ve özel sağlık
sigortası için üst
yaş sınırı
uygulamaktadır.**

4

DIŞLAMA YA DA

KAPSAYICILIK

3

Kurumsal bakım sistemleri veya hapisaneler gibi kurumlarda kendi çevrelerinden ayrı tutulan yaşlıların topluma katılmaya devam edebilmelerini sağlamak üzere ne gibi önlemler alınmaktadır?

Yaşlı hükümlülerin salıverilmeleri sonrasında psiko-sosyal ve ekonomik bakımdan güçlendirilmesi, sosyal uyumlarının sağlanması, iş bulmalarının kolaylaştırılması, ev bulmalarının sağlanması için yardımlar sunulması amacıyla koruma kurulları oluşturulmuş.¹⁵ Ancak Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından bugüne kadar kaç yaşlı kadına ve yaşlı erkeğe, ne tür bir destek sunulduğuna ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁶

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifeleri Genel Müdürlüğü faaliyet raporu en son 2016 yılında yayımlanmış.¹⁷ Bu son faaliyet raporuna göre Türkiye genelinde 65 yaş üzerinde 77 yaşlı kadın ve 2590 yaşlı erkek tutuklu ve hükümlü olduğu bildirilmekte. Ancak sonraki yıllara ilişkin faaliyet raporu bulunmadığı için yaşlı tutuklu ve hükümlülerin güncel verilerine ilişkin bilgi bulunmamaktadır.

Ne yaşlı tutuklular ne de yaşlı hükümlülerin salıverilme sonrasında topluma katılımlarını sürdürmelerile ilgili desteklere ilişkin herhangi bir veriye de rastlanmamıştır.

Yaşlı tutuklular ya da yaşlı hükümlülerin salıverilme sonrasında topluma katılımlarını sürdürmelerile ilgili desteklere ilişkin herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

Ayrıca Adalet Bakanlığı'nın 2015-2019 yıllarını kapsayan son stratejik planında yaşlı tutuklu ve hükümler hakkında herhangi bir strateji de sunulmamaktadır.¹⁸ Adalet Bakanlığı'nın yaşlılara yönelik olarak 2019 yılı sorasını kapsayan stratejik bir planına da rastlanmamıştır.

Türkiye'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) huzurevi ve bakımevlerinde sunulan hizmetlerden sorumludur. ASHB tarafından huzurevinde hizmet alan yaşlılara ilişkin bilgiler bir bültenle sunulur. ASHB'nin güncel verilerine göre Türkiye'de 27947 yaşlı insan huzurevi hizmetinden yararlanmakta.¹⁹ Ancak ASHB istatistik bültenlerinde bakımevi hizmeti alan yaşlılara ilişkin verilere yer verilmemiş. Ayrıca huzurevi hizmeti alan yaşlıların topluluklarına katılımlarını sürdürebilmeleriyle ilgili ASHB tarafından sunulan herhangi bir bilgi, uygulama ya da geliştirilmiş bir strateji bulunmamakta.

Hem akademi hem de sivil toplum alanında da bu meseleler hakkında bugüne değin yaşlıların topluluklarına katılımlarını sürdürmelerine ilişkin herhangi bir öngörü yapılmamış. Huzurevi ya da bakımevi hizmeti alan yaşlıların topluluklarına katılımlarıyla ilgili mevcut durumu ortaya koymak ya da tutuklu ve hükümlü yaşlıların salıverilmeleri sonunda topluluklarına katılımlarıyla ilgili ne tür ihtiyaçları bulunduğunu belirlemek için sorumlu kurumların, sivil toplumun ve akademinin sunduğu herhangi bir strateji ya da bilgi de bulunmuyor.

**Huzurevi
hizmeti alan
yaşlıların
topluluklarına
katılımlarını
sürdürebilmele-
riyle ilgili ASHB
tarafından
sunulan
herhangi bir
bilgi, uygulama
ya da
geliştirilmiş bir
strateji
bulunmamakta.**

5

AŞAMALI GERÇEKLEŞTİRME

4

Devletler, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların aşamalı olarak gerçekleştirilmesi için mevcut kaynaklarını tam kapasite kullanma yükümlülüğündedir. Bu bakımdan, ulusal kamu harcamalarını içeren bütçeden yaşlılara ayrılan pay ne kadardır?

Türkiye’de genel bütçe teklifi Cumhurbaşkanlığı tarafından sunulur, TBMM Bütçe Komisyonu’nda görüşülür, yasalaştıktan sonra Maliye Bakanlığı’nca işlemleri sürdürülür. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın 2023 yılı bütçesi içinde aktif ve sağlıklı yaşlanma için ayrılan pay 396 milyar TL olarak belirlenmiş.²⁰ Bu bilgi dışında 2023 yılı bütçesi içinde yaşlı insanlar için ayrılan hususi payın ne kadar olduğu bilinmemekte.

Yaşlılara da hizmet sunmakla yükümlü olan ASHB, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı gibi kamu kurumlarının genel bütçeleri bilinmekle birlikte, idarelerin bütçeleri içinde yaşlılar için ayrılmış payların bilgisi sunulmamakta. Türkiye’de ne yaşlılar, ne de yaşlılar hakkında çalışmalarını sürdüren bilim insanları ile sivil toplum örgütleri yaşlılar için genel kamu bütçesinden ayrılan payın ne olduğu bilgisine ulaşamazlar.

2023 yılı bütçesi içinde yaşlı insanlar için ayrılan hususi payın ne kadar olduğu bilinmemekte.

Kaynaklar

1 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

2 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6331&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

3 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6585&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

4 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6502&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

5 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6585&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

6 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6502&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

7 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5809&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

8 Senex İzleme raporlarına ulaşmak için şu bağlantıyı izleyebilirsiniz.
<https://izleme.senex.org.tr/tr/publications.aspx>

9 Arun, Ö. (2020). Antalya Yaşlılık Araştırması Üçüncü Dönem, 2019 / 2020 Temel Bulgular ve Yerel Yönetimlere Öneriler. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.

10 Kalkınma Planları'na ulaşmak için şu bağlantıyı izleyebilirsiniz.
<https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>

11 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.657.pdf>

12 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1512&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

13 <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4414&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>

14 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2022.pdf>

15 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5402.pdf>

16 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BirimDetay/16>

17 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/19>

18 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/20>

19 <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/sayfalar/istatistikler/engelli-ve-yasli-istatistik-bulteni/>

20 <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/10/2023-Yili-Merkezi-Yonetim-Butce-Kanunu-Teklifi-ve-Bagli-Cetveller.pdf>

6

EK BELGE

TÜRKİYE'NİN RESMİ RAPORU

Türkiye'nin Resmi Raporu

Türkiye'nin resmi raporu BM'ye gönderildiği haliyle sunulmaktadır.

Republic of Türkiye

February 20th, 2023

Guiding questions for the thirteenth session

Focus Area 2: Social Inclusion

The Scope:

Social inclusion is a precondition for the ability of older persons to exercise multiple human rights. Social inclusion is the process of improving the terms of participation in society for people who are disadvantaged on the basis of age, sex, disability, race, ethnicity, origin, religion, or economic or other status through (1) enhanced opportunities, (2) access to resources (3) voice and (4) respect for rights.¹ From a human rights perspective, achieving social inclusion requires addressing the discriminatory structures that have led to exclusion, deprivation of resources and lack of opportunities identified in multiple international human rights instruments.

On one hand, the full social inclusion of older persons lays upon removing existing barriers and, on the other hand, on the adoption of measures that actively promote their inclusion. As such, the achievement of social inclusion is realized through the exercise of human rights that have already been or will be analyzed by the Working Group. These guiding questions are therefore geared towards addressing exclusively those areas that have not been, nor will be, addressed in other sessions of the Working Work.

The following focus areas and their impact on the social inclusion and/or exclusion of older persons have already been covered by the Working Group:

- Equality and non-discrimination
- Neglect, violence and abuse
- Autonomy and independence
- Long-term care and palliative care
- Social protection and social security
- Education, training, lifelong learning and capacity building
- Access to justice
- Right to work and access to the labor market
- Economic security
- Contribution of older persons to sustainable development

The following focus areas and their impact on the social inclusion and/or exclusion of older persons may be covered by the Working Group in a forthcoming session:

- Participation in the public life and in decision-making processes
- Accessibility, infrastructure and habitat (transport, housing and access)

¹ UN DESA (2016) Report of the World Social Situation 2016

Türkiye'nin Resmi Raporu

Türkiye'nin resmi raporu BM'ye gönderildiği haliyle sunulmaktadır.

The guiding questions:

1. What are the legal provisions, policy frameworks and/or measures in your country that explicitly focus on older persons who are marginalized on the grounds of their sex, disability, race, ethnicity, origin, religion, economic or other status? (This may include addressing older populations on frameworks dedicated to other marginalized groups such as women, persons with disabilities, migrants, minorities, homeless people etc.; or addressing marginalized groups within frameworks devoted to older persons)
2. What legal age limits exist in your country that prevent the full and equal participation of older persons in societies in areas such as employment, education, healthcare, financial goods and services, or others?
3. What measures are in place, if any, to ensure that older persons in institutions segregated from their communities -such as institutional care systems or prisons- can continue participating in their society?
4. States have an obligation to use maximum available resources to progressively achieve the full realization of economic, social and cultural rights. What is the share of national public expenditure budget targeted to older persons as a distinct group?

Although services for older persons are provided by different public institutions, local governments, civil society organizations and the private sector in Türkiye, the main government body that is responsible for both carrying out the services and coordinating public and private institutions who engage services for older persons is the Directorate General of Services for Persons with Disabilities and the Elderly affiliated with the Ministry of Family and Social Services (MoFSS). The General Directorate also coordinates the implementation of national policies and strategies in order to ensure that the older persons participate in social life effectively and without discrimination against all kinds of obstacles, neglect and exclusion.

In addition to the social services and social assistance provided to the older persons by the MoFSS, a rights-based approach has been adopted in the social policies on ageing. The ultimate goal of these policies is to ensure that older persons live an independent, high-quality, active and healthy life in the community in accordance with their preferences and human dignity on the basis of social inclusion.

In this context, "Ageing Vision Document and Action Plan", a high-level policy document, is being drafted up by the MoFSS, which will guide the policies, programs and services on ageing by 2030. It aims to enable individuals to actively participate in the active ageing process in every period of their lives, to strengthen the rights of older persons, to develop new service and support models for older persons with a rights and social inclusion-based approach, to strengthen intergenerational solidarity, and to present a new vision with a family and society-oriented approach. In the Document, objectives and activities are set in 7 policy areas for older

Türkiye'nin Resmi Raporu

Türkiye'nin resmi raporu BM'ye gönderildiği haliyle sunulmaktadır.

persons: active and healthy ageing, participation in social life, age friendly cities and local governments, long-term care services, rights of older persons, multilateral cooperation and age-disaggregated data and monitoring. Ageing Vision Document and Action Plan is planned to be completed and shared with the public opinion in 2023, and it will be implemented in close collaboration with the relevant public institutions and organizations.

The goals and actions of 11th Development Plan (2019-2023), which is one of the high-level policy documents and prepared to contain holistic policies in the economic, social, cultural and health fields every five years in Türkiye, are based on the main axis such as active aging, social inclusion, intergenerational solidarity, developing institutional and legal infrastructure, data sources activities on aging, health services, long-term care. In this context, the policies and measures explicitly focus on older persons' social inclusion in the Plan are as follows:

- Diversifying and disseminating social service models within the framework of human-oriented social policies,
- Expanding quality, affordable and easily accessible care opportunities for children, persons with disabilities and older persons,
- Developing standards of care services for persons with disabilities and older persons and increasing the quality and quantity of personnel providing these services,
- Improving the interior and the environmental design to prevent falls and reduce incidents that older people may encounter,
- Enhancing the access of older adults to lifelong learning opportunities,
- Developing mechanisms that will enable older adults to stay in working life longer under certain conditions,
- Creating social spaces and environments where ideas and values can be transferred between generations,
- Supporting voluntary activities and projects that will increase intergenerational solidarity,
- Developing data-driven services and policies for aging population,
- Protecting public spaces in cities, especially open and green spaces; improving access and security; reconstructing it within the framework of human-nature relationship that is sensitive to women, children, older people and persons with disabilities,
- Enhancing access to healthcare services for older people, especially those living in rural areas, strengthening preventive and curative services for them,
- Expanding home healthcare services to increase access, efficiency and quality; ensuring the integration of intensive care, palliative care and geriatric services with home care services,
- Carrying out health follow-ups for older people, strengthening preventive and curative services for diseases that increase with age, increasing the number of centres providing geriatrics and palliative care services.

There aren't legal age limits that prevent the full and equal participation of the older persons in societies. Everyone is covered by the general health insurance and public health services are

Türkiye'nin Resmi Raporu

Türkiye'nin resmi raporu BM'ye gönderildiği haliyle sunulmaktadır.

provided free of charge including older persons. Even though there is no general, legally defined maximum age for employment in Türkiye; while the age limit for civil servants working in the public sector is 65 in general, there is no age limit for employment according to the Labor Law No. 4857.

Educational activities for various age groups including older people are offered by central and local public institutions, and civil society organizations. The most common of these trainings are the courses that provide lifelong skills, knowledge and cultural development to individuals from different age groups at the Public Education Centres affiliated to the Ministry of National Education. These courses are given free of charge periodically at certain times of the year. These courses are designed to be accessible to all segments of society at the district and neighbourhood level.

Furthermore, universities in some of the provinces offer higher education programs for older persons within the framework of active aging and lifelong learning. These programs, namely 3rd Age Universities, enable the individual to spend the aging process as productive and meaningful as other stages of his/her life and to continue his personal development in a comprehensive way within the framework of the concept of lifelong learning. 3rd Age University is an important part of lifelong learning in Türkiye. Thus, it is expected that the education given to older people improves the health awareness, intellectual and physical activities and artistic capacities of them and encourage active participation in the local environment. 3rd Age University is seen as an opportunity for older people to integrate with the society and maintain their productivity.

In Türkiye, community-based care services are prioritized in order to ensure that older persons receive care services alongside their families and to ensure social inclusion. In this context, home care allowance, home support services, elderly living homes (which are a community based care model, rented apartments for older persons/couples to provide care services within the community) and day service centers are provided in addition to the institutional long-term care. Although long-term care services in Türkiye are rendered by different institutions and organizations such as municipalities, foundations, associations and private sector, the MoFSS is the main public authority that carries out services of the identification, protection, care, training and rehabilitation for persons with disabilities and older persons.

Within this context, MoFSS provides not only quality long-term care services but also ensures the participation of older care recipients in social and cultural life. Various practices are carried out nationwide in order to increase the participation of older care recipients and their families

Türkiye'nin Resmi Raporu

Türkiye'nin resmi raporu BM'ye gönderildiği haliyle sunulmaktadır.

in social life, to develop their independent living skills with digital technological instruments, and to encourage implementations aimed at increasing their quality of life. Practices such as organizing Bocce tournaments between nursing home residents (which have become a tradition in nursing homes), digital and financial literacy trainings particularly for older persons who receive care in nursing homes and Digital Bahar Project which aims to set up rooms equipped with digital technological devices within nursing homes.

Yazarlar Hakkında

Özgür Arun

Özgür Arun, Anadolu'da küçük bir köyde doğdu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) yüksek öğrenimini tamamladı. 2001 yılında ODTÜ'den mezun olduktan sonra Berlin'e yerleşti ve 2002 yılının sonuna kadar araştırmalarına burada devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra, 2004 ve 2011 yılları arasında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2011 yılında, Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji Bölümü'nde tam zamanlı öğretim üyesi olarak araştırmalarına başlayan Arun, 2013 ile 2016 yılları arasında Gerontoloji Bölüm Başkanlığı yaptı. 2014 yılında Akdeniz Üniversitesi "Bilim, Hizmet, Teşvik" ödülleri kapsamında, sosyal bilimler alanında ödül alan Arun, 2017 yılında ise Academy for Gerontology in Higher Education (AGHE) tarafından yüksek öğrenimde etkileyici ve yenilikçi çalışmalar yapan ve üstün liderlik sergileyen bilim insanlarına verilen Rising Star ödülüne layık görüldü. Yüksek öğrenim, gençlik ve işsizlik, kırsal kalkınma, gelir ve refah, çocuk işgücü ve engellilik konularında araştırmalar gerçekleştiren Arun'un güncel çalışmaları, yaşlanma, kuşaklararası ilişkiler, yaşlı hakları ve yaş ayrımcılığı üzerine. Arun, yaşlanma ve yaşlılık yazınında öncü konumda olan The Gerontologist dergisinin editörler kurulu üyesi; Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği'nin kurucularından.

Banu K. Arun

Ankara'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Özel Arı Koleji'nde; lise öğrenimini Ayrancı Lisesi'nde bitirdi. Lisans eğitimini Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Sosyoloji Bölümü'nde; yüksek lisans eğitimini ODTÜ Endüstri Ürünleri ve Tasarımı Bölümü'nde tamamladı. Üniversite öğrenimi sırasında özel ilgi alanı olan sanat, sanat tarihi ve heykel alanında pek çok ders ve eğitim aldı. Engelli çocukların eğitimlerine destek amaçlı etüt çalışmalarında öğretmenlik ve yaşlılar ile demans ve Alzheimer hastalarına bakım veren yakınları için sanat çalışmaları gerçekleştirdi. İletişim, yaşlılık, kadın, sanat ve tasarım özellikle ilgi duyduğu çalışma alanlarıdır. 2010 yılından bu yana Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği kurucu üyelerindedir.

Notes

SOSYAL İÇERME

Türkiye'de Yaşlıların Toplumsal Yaşama Katılımı

"Yaşlılar ayrımcılığa uğramadan toplumsal yaşamda yer alabiliyorlar mı? Yasal düzenlemeler ile politika çerçevelerini oluşturmak ve uygulamak üzere çalışan profesyonellere yönelik yaşlı hakları ve yaş ayrımcılığıyla ilgili herhangi bir eğitim verildi mi? Merkezi ve yerel yönetimler toplumsal hayata etkin katılmaları için yaşlılara alan açıyor mu?"

Bu kitap kapsamındaki tartışmaların yönetimlere sorumluluklarını hatırlatırken yaşlanma çalışmalarını alanında politika geliştirenlere, uygulayanlara ve hak savunucularına bilgi ve kavrayış sunmasını hedefliyoruz. BM nezdinde sürdürülen tüm tartışmaların uluslararası bir yaşlı hakları sözleşmesi için haberci olmasını umuyoruz."

YAŞLANMA ÇALIŞMALARI DERNEĞİ YAYINLARI

www.senex.org.tr

@SenexDernek

530 2017 242

9 786256 936119